MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONI-MINISTEERIUM

Olav Lüüs
Peakontrolör
IV auditiosakond
Riigikontroll
Narva mnt 11 a
15013 TALLINN

Teie 14.06.2005 nr. OSIV-2-7.1/05/912
Meie 05.07.2005 nr 14-2-3/7944

Kontrollaruande eelnõu

Lugupeetud hr Olav Lüüs

Täname Teid võimaluse eest tutvuda auditi "Turbavarude kasutamine" kontrollaruande eelnõuga. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil ei ole täiendavaid ettepanekuid käsitletud teema suhtes.
Vastavalt Euroopa Liidu õigusaktidele ei ole turvas taastuv energiaallikas ja seetõttu ei ole seda ka elektrituruseaduse mõistes taastuvaks loetud. Turbavarude maksustamise küsimused arutatakse läbi ökoloogilise maksureformi ettevalmistamise käigus.

Lugupidamisega

Edgar Savisaar
Minister

E.-M. Koppel 6256482
mari.koppel@mkm.ee

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 06.07.05 Reg nr OSIV-2-7.1/05/912-2

Harju 11
15072 Tallinn
Reg kood 70003158
telefon: 625 6304
faks: 631 3660
info@mkm.ee
www.mkm.ee

014217

RAHANDUSMINISTEERIUM

Riigikontroll

Teie: 14.06.2005 nr OSIV-2.7.1/05/914
Meie: 11.07.2005 nr I-1.11/8642

Turbavarude kasutamise audit

Rahandusministeerium tunnustab kõrgelt Riigikontrolli tehtud põhjalikku tööd turbavarude kasutamise auditi läbiviimisel. Allpool esitame Rahandusministeeriumi seisukohad auditis toodud ettepanekute kohta.

Nõustume Riigikontrolli arvamusega, et turbavaru kasutamise maksustamine peab vastama keskkonnale põhjustatavale kahjule ning samas olema kooskõlas turba müügihinnaga. Praegu kehtivad kaevandamisõiguse tasu määrad ühe tonni turba kohta on madalad ja ei kata keskkonnale tekitatud kahju. Madal kasutustasu ei motiveeri arendama turba kaevandamise ja töötlemise tehnoloogiat, et tagada kogu protsessi suurem keskkonnasõbralikkus. Samuti ei ole hetkel ettevõtjate huvides hakata looma lisaväärtust - lihtsam on eksportida odavat turvast, kui hakata sellest valmistama turbatooteid.

Aianduses ning aed- ja köögivilja kasvatamisel kasutatava turba jaehind on 70 - 90 krooni 250 liitrise (kaaluga umbes 50 kilo) koti eest. Enamikel juhtudel on tegemist turbaga, mille happelisuse tase on tasakaalustatud ning on lisatud ka vajalikud väetiselemendid. Tegemist on peamiselt vähelagunenud turbaga, mille kaevandamisõiguse tasu määr on 4,6 krooni tonnilt. Seega võib öelda, et antud määr moodustab kaduvväikese osa turba jaehinnast. Aianduses ning aed- ja köögivilja kasvatamisel kasutatakse valdavalt ainult turvast, kuna see on odavam kui näiteks orgaanilistest jäätmetest komposti tegemine. Orgaanilised jäätmed rändavad aga prügimäele.

Aruandest selgub, et Keskkonnaministeerium on ettevõtjatega kokku leppinud kaevandamisõiguse tasu määrad aastani 2015. Märgime, et Keskkonnaministeeriumil puudub selleks pädevus. Keskkonnatasud ja nende määrad kehtestatakse Riigikogu poolt vastu võetud seadusega, millele eelneb Vabariigi Valitsuse otsus ning sellele omakorda kooskõlastamisprotsess.

Peame põhjendamatuks piirangut, et alla 150 hektari suuruste alade kaevandamisele võtmisel ei ole vaja hinnata keskkonnamõju. Võrdluseks võib tuua, et 150 hektari peale mahub ära 230 jalgpalliväljakut. Kuid juba ühe jalgpalliväljaku ehitamiseks peab olema ka keskkonnaalane kooskõlastus. Lisaks mõjutab kaevandamine keskkonda palju suuremal alal kui 150 hektarit.

Suur-Ameerika 1
15006 Tallinn
Reg. nr 70000272

Tel: 611 3558
Fax: 696 6810
http://www.fin.ee

E-post: info@fin.ee
kantselei@fin.ee

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 13.07.05 Reg nr OSIV-2-7.1/05/914-2

Auditist selgub, et Eestis ületab kasutuseta jäänud turbaväljadel toimuva lagunemise tagajärjel eralduv CO_2 enam kui 9 kordselt autode poolt põhjustatava saaste (lk 37). Sõidukite poolt põhjustatavat saastet kompenseeritakse Eestis kütuseaktsiisi näol, paljudes riikides on levinud ummikutasud ja mootorsõidukimaksud. Turba lagunemise soodustamine on loodusressursi raiskamine, mida Eestis ei kompenseerita. Probleemi aitaks leevendada mittekasutatavate kaevandamiskohtade taaskasutusele võtmine või nende rekultiveerimine.

Kaevandamisõiguse tasu määrasid tuleb märgatavalt tõsta, et tagada turbaressursi jätkusuutlik kasutamine ning riigi poolt tehtavate halduskulude katmine. Keskkonnale tekitatava kahju vähendamiseks tuleb panna tootjale kohustus hinnata turba kaevandamisega kaasnevat keskkonnamõju. Sealjuures tuleb tagada turbaväljade rekultiveerimine.

Keskkonnakasutusest laekuva raha kasutamise seaduse § 6 lõike 1 alusel on Rahandusministeeriumi valitsemisalas asutatud sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi KIK), mis kasutab riigieelarvesse keskkonnakasutusest laekunud raha loodusvarade taastootmiseks, keskkonnaseisundi hoidmiseks ja keskkonnakahjustuste heastamiseks (§ 3 lõige 1). Keskkonnakasutusest riigieelarvesse laekuva raha hulka kuulub muuhulgas piiriveekogudes ja majandusvööndis asuvate maardlate kaevandamisõiguse tasu (§ 2 lõige 3). KIK-i nõukogu poolt kinnitatud keskkonnakorralduse programmi maapõue alamprogrammi üheks prioriteetiks on finantseerida projekte, mille eesmärgiks on marjakasvatuse arendamine mahajäetud freesturbaaladel. Kuivõrd keskkonnaminister on KIK-i nõukogu esimees, siis on tagatud, et KIK-i programmide prioriteedid vastavad riiklikus keskkonnastrateegias seatud eesmärkidele. Sellest tulenevalt ei näe me vajadust luua täiendavat üksust, mille eesmärgiks oleks turbatootmisalade rekultiveerimise finantseerimine.

Lugupidamisega

Aivar Sõerd
Minister

Aare Järvan
Kantsler

Andrus Jõgi 6 113 434 andrus.jogi@fin.ee
Meelis Laube 6 113 476 meelis.laube@fin.ee
Rene Yanagida 6 113 019 rene.yanagida@fin.ee

KESKKONNAMINISTEERIUM

Teie 14.06.05 nr OSIV-2-7.1/05/913
Meie 01.07.05 nr 5-6/ 216 - 4

Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 Tallinn

Seisukohad kontrolliaruandele
"Turbavarude kasutamine"

Lp riigikontrolör Mihkel Oviir

Täname mahuka kontrolliaruande "Turbavarude kasutamine" eelnõu eest.

Olete tähelepanu pööranud asjakohastele aspektidele turbavaru kasutamise valdkonnas, kuid nendime, et Teie tõsised järeldused rajanevad kitsale allikale, mille osas on tegemist pilootprojektiga. Oleme eelnevate arutelude käigus juba juhtinud tähelepanu, et SA Keskkonnainvesteeringute Keskus rahastatud projekti raames teostatud rakenduslik uurimistöö "Turba juurdekasv Eesti soodes", mille on koostanud geoloogia – mineraloogia kandidaat Mati Ilomets 2005.a (aruande lk 2 "Olulisemad tähelepanekud" lõige 1), ei ole piisav järelduste tegemiseks.

Enamus Teie põhijäreldustest ja ka ettepanekutest ministrile kattuvad sõna-sõnalt nimetatud uurimistöö pt 8 "Kokkuvõte" esitatud M.Ilometsa järeldustega. Rõhutada tuleb, et töö on koostatud ökosüsteemikeskselt ning ei ole käsitletav teadustööna, mis oleks igakülgselt kontrollitud ning oponeeritud.

Uurimistööd analüüsides selgub, et see tugineb enamasti *"kaardi- jm dokumentaalse materjali analüüsile"* (vt uurimistöö pt 2 "Metoodika"), mitte välitöödele. Seetõttu ei saa uurimistöös sisalduvaid hinnanguid ja järeldusi pidada pädevamateks kui näiteks OÜ Eesti Geoloogiakeskus omasid, mis põhinevad massilisel välitöömaterjalil või siis Keskkonnaministeeriumi spetsialistide arvamusi (nt meie spetsialist Ene Kadastik, kes omab doktorikraadi rakendusgeoloogia erialal), kellel ainuüksi töö tegemise käigus kujunenud hinnanguid saab arvestada eksperdi arvamusena.

Lisame, et uurimistöö autor geoloogia-mineraloogia kandidaat Mati Ilomets tugineb oma töös iseenda hinnangutele (mis on toodud ära samas töös ja viitab, et see on eksperthinnang).

SA KIK poolt finantseeritud projekti (siinkohal uurimistöö) tulemuslikkust hindab SA KIK programmijuht. Nimetatud tööd ei retsenseeritud ega analüüsitud ei kodu- ega välismaiste retsensentide poolt, ei kuulatud ära oponentide arvamusi, ega esitatud selgeid andmeid ja

Narva mnt 7a
15172 Tallinn
Reg nr 70001231
telefon 626 2802
faks 626 2801
min@ekm.envir.ee
www.envir.ee

RIIGIKONTROLL
Kuupäev Reg nr
04.07.05 OSIV-2-7.1/05/913

tõestusi jne – need on peamised kriteeriumid, mille alusel eristatakse teadustöid.

Ministeerium oma põhimõtteliste otsuste kavandamisel loodusressursside kasutamise osas ei saa tugineda vaid ühele uurimustööle. Otsuste tegemisel tuleb tugineda erinevatel asjakohastel andmetel ja tõestatud argumentidel. Keskkonnaministeeriumi spetsialistid, analüüsides M.Ilometsa uurimistöö tulemusi, leiavad, et neid hinnanguid pole võimalik kontrolliaruandes järelduste tegemisel aluseks võtta. Seetõttu Teie poolt M.Ilometsa töödele tuginedes tehtud kardinaalsed ning ressursimahukad ettepanekud ei ole piisavalt põhjendatud, et nende alusel koostada Keskkonnaministeeriumis täpne tegevuskava ja muuta seadusi. Järelepärimiste tulemusena selgus, et Teie auditis kasutatud ekspert Raimo Pajula on samuti osalenud M.Ilometsa uurimistöö koostamisel, see seab kahtluse alla eksperdi sõltumatuse, kuna ta tugineb samadele järeldustele.

Samuti ei saa nõustuda seisukohaga, et turbaalade kahjustamine on põhjustatud vaid kaevandamistegevusest. PhD hüdroloogia erialal ja tunnustatud teadlase Elve Lode arvamuse kohaselt on otsese kaevandustegevusega maa-alasid rikutud suhteliselt vähe võrreldes muude majandamise viisidega. Näiteks Euroopas on turba-aladega (k.a alad kuni 50cm paksuse turbakihiga) kaetud 20% kogu territooriumist, sellest 30% on hävinenud tänu põllumajandusele, 18% metsandusele ja 6% kaevandamisele. Eesti territooriumist on 23% kaetud soo-aladega, sellest 30% on hävinenud tänu põllumajandusele, 30% metsandusele ja 1,8% tänu kaevandamisele.

Keskkonnaministeeriumi üheks olulisemaks prioriteediks on loodusvarade säästlik kasutamine, mistõttu ei ole võimalik ressursse kasutada ainult turba kasutamise uuringute teostamiseks ja turba maa-alade korrastamiseks.

Nõustume, et turba kasutamise reguleerimine on vajalik ja oluline, kuid samas on vajalik riigieelarve vahendeid planeerida ka teistesse valdkondadesse. Teie poolt tehtud ettepanekute täitmine eeldab mahukaid ja täiendavaid lisarahasid eelarvest ning samuti täiendavat ajaressurssi, mistõttu pole võimalik neid koheselt asuda rakendama.

Edastame lisaks täiendavalt oma seisukohad vastavalt Teie kontrolliaruande eelnõus 14.06.05 toodud keskkonnaministrile tehtud ettepanekutele. Kuna numeratsioon lõpparuandes võib muutuda, siis toome siinkohal välja ka Teie ettepanekud kursiivis.

Lisana esitame ka meiepoolse nägemuse võimalikest tegevustest turba jätkusäästlikul kasutamisel.

<u>Pt 1 Turbavaru kasutamise planeerimine</u>

Ettepanekud keskkonnaministrile (kontrolliaruande eelnõu lk 2- 30):

- ***Analüüsida turba taastuvaks või taastumatuks loodusvaraks nimetamise eeliseid ja puudusi. Seejärel võtta selge seisukoht turba taastuva või taastumatu loodusvarana käsitsemise suhtes ja tehtud otsusest tulenevalt algatada õigusaktides vajalike muudatuste tegemine.***

Muudatustest lähtuvalt hinnata ümber turba kriitilise varu ja kasutava varu suurus ning aastane kasutusmäär, tellides selleks vajadusel täiendavaid teadusuuringuid turba juurdekasvu hindamiseks. Saadud tulemuste ja tehtud otsuste alusel algatada õigusaktides muudatused varude ja kasutusmäära muutmiseks.

- ***Kui turvast käsitletakse taastuva loodusvarana, siis hinnata ümber turba kriitilise varu ja aastase kasutusmäära suurus, viies need vastavusse turba tegeliku juurdekasvuga soodes. Samuti tagada, et kaevandamislubade väljastamisega ei ületataks turba tegelikku juurdekasvu, tühistades selleks vajadusel väljastatud load või vähendades lubades sätestatud maksimaalset aastatoodangut.***
- ***Kui turvast käsitletakse taastumatu loodusvarana, siis säilitada turba kriitilise varu mõiste ning kehtestada üle-eestiline kasutusmäär ja maakondlikud aastased kasutusmäärad säästva arengu seaduse § 6 ja maapõueseaduse § 64 alusel, lähtudes põhimõttest, et turbavarusid jätkuks võimalikult pikaks ajaks.***
- ***Käsitlusviisi ühtlustamine kasutusmäära ümberhindamine on vajalik turbavarude säästliku kasutamise ja varu planeerimise korrastamiseks ning aitab kaasa turbavaru jätkumisele võimalikult pikaks ajaks.***

Keskkonnaministri seisukoht:

Turba taastuvaks või taastumatuks maavaraks nimetamine ei muuda sisult turba olemust. Turvas on loodusvara, mis on taastuv väga pika aja jooksul (ca 1 mm aastas), seega ei oma reaalajas turba taastumise määr ühiskonna arengu seisukohalt võetuna olulist tähtsust, küll omab see tähendust turbavarude säilitamise seisukohalt.

Olete oma kontrolliaruandes leidnud, et Keskkonnaministeeriumi poolt turba käsitlemine taastuva loodusvarana ei ole õige, kuna taastuva loodusvarana käsitletakse varasid, mis on taastuvad 100 a jooksul. Teie poolt aluseks võetud Riigikogu 15.12.2004 otsusega kinnitatud "Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava aastani 2015" käsitletakse turvast **fossiilse energiaallikana** (vt arengukava p 1.3.1.), samas aga juhime tähelepanu, et turvast käsitletakse taastuva maavarana enamikes keskkonda käsitletavates Eesti arengustrateegiates nt Säästev Eesti 21, Agenda 21, Riigikogu 12.03.1997 otsusega heakskiidetud "Eesti keskkonnastrateegia", samuti Keskkonnaministeeriumi poolt kooskõlastusringile saadetud "Eesti keskkonnastrateegia 2010".

Kui me läheneme turbale kui loodusvarale lähema 20-30 aasta perspektiivis, siis on ta kahtlemata taastumatu, nagu ka mujal Euroopas.

Samas nendime, et terminite ümbernimetamine võib mõjutada eelpoolmainitud arengukavade ja käsitluste sõnastust ja ka sisu. Seega kui nendel kahel käsitlusel sisulist vahet säästlikkuse seisukohalt ei ole, siis kahtlemata on otstarbekam teda käsitleda ka edasi taastuva maavarana.

Ka Riigikontroll ise on nentinud, et turba käsitlemine taastuvana loob soodsamad tingimused selle säilitamiseks ja kalkuleerimiseks e taastamiseks *"ühelt poolt on turba senine käsitlemine taastuva loodusvarana keskkonnakaitselistele eesmärkidele positiivselt mõjunud"* (kontrolliaruande eelnõu p1.1. kuues lõige- lk 14), teisalt aga saab sama argumenti kasutada

"*kaevanduse intensiivistamiseks*" (lk 15 lg 1), mis on negatiivne.

Arvame, et keskkonnakaitselistel eesmärkidel tuleks turvast käsitleda edasi taastuva loodusvarana, et tagada turba kriitilise ja kasutatava varu arvestus ning kehtestada maakondlikud kasutusmäärad ning samuti on sel juhul enam põhjendatud kohustuse seadmine ettevõtjatele kaevandamisejärgselt rekultiveerida kaevandamisala, eesmärgiga tagada turba taasteke.

Nt põlevkivil ja liival (mis on taastumatud varad) ei ole kehtestatud maapõueseaduse rakendusaktidega ei kriitilist varu, üle-eestilisi ega maakondlikke ning aastaseid kasutusmäärasid. OÜ Eesti Geoloogiakeskus poolt koostatud maavarade bilansi andmetele toetudes ei ole osade taastumatute loodusvarade (liiv, kruus jt) varud võrreldavad turba koguvarudega lähemate aastakümnete lõikes.

Juhime tähelepanu, et olete turvast käsitlenud väga üheselt energiaallikana, mitte loodusvarana, milline käsitlus hõlmab Keskkonnaministeeriumi valdkonda. Olete oma aruandes läbisegi kasutanud turba vaatlemisel teda nii loodusvarana kui energiaallikana viimase puhul aluseks võtnud elektrituruseaduse (vt nt § 1 ja § 57 "Taastuvad energiaallikad") ning seejärel tõlgendanud et kuna turvas ei kuulu taastuva energiaallika loetelusse siis ta pole ka taastuv loodusvara (milline mõiste omakorda tuleneb hoopiski Säästva arengu seadusest ja milles pole antud loetelu).

Leiame, et Keskkonnaministeeriumi poolselt turba käsitlemine taastuva või taastumatu loodusvarana, ei muuda tema õigusliku reguleerimise taset ega anna eeliseid või sea täiendavaid kohustusi, küll aga mõistete muutmine külvab suurt segadust, raiskab ressursse ning ei taga turba kui loodusvara säilimist ja otstarbekat kasutust. Viimast on võimalik teiste vahenditega tagada, sh piirata kaevandamist, muuta kaevandamise kasutusmäärasid ning kriitilise varu määrasid.

Turba kui loodusvara kasutamisel võib kõne alla tulla turba kasutamise korraldamine lähtuvalt turba liigitusest, mida on juba ka rakendatud kehtestades erinevad kaevandamisõiguse tasu määrad vähe- ja hästilagunenud turba jaoks (vt Vabariigi Valitsuse määrus "Riigile kuuluva maavaravaru kaevandamisõiguse tasu määrad aastaks 2005" kinnitatud juunis, 2005) .

Turba kriitilise varu suuruse ning aastase kasutusmäärade osas teatame, et Keskkonnaministeeriumi poolt on ette valmistatud maapõueseaduse rakendamiseks Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu "Turba kriitilise ja kasutatava varu suurus ning kasutusmäärad", milles on arvestatud olemasolevate andmete põhjal tehtud hinnanguid. Viimast on arvestatud ka keskkonnatasude seaduse eelnõus.

Samas nõustume, et on vajalik tellida teadusuuringud Eesti turbavarude väljaselgitamiseks ning seejärel otsustada turbavarude säästliku kasutamise edasised teed (kasutusmäärad, kriitiline varu, tegelik juurdekasv, viia kooskõlla kaevandamisload jt)

pt 1 jätk

- ***Seada ja ühtlustada soode kaitse ja turbavarude kasutamise eesmärgid keskkonnakaitselistes strateegiates, samuti koostöös majandusministriga energiamajandust puudutavates arengukavades. Algatada muudatused õigusaktides sh maapõueseaduses, et sätestada arengukavades püstitatud eesmärgid ka seadusandlikult.***

Eesmärkide kehtestamine ja ühtlustamine erinevates riiklikes strateegiates ja arengukavades aitab planeerida turbavarude kasutamist. Planeerimisdokumentides seatud eesmärkide jõustamine õigusaktidega annab aluse nende tegelikuks täitmiseks.

Keskkonnakaitselised strateegiad on meil olemas: Agenda 21, "Eesti keskkonnastrateegia", Säästev Eesti 21.

Riigikogu 12.03.1997 otsusega heakskiidetud "Eesti keskkonnastrateegia" määratleb Eesti looduskasutuse ja keskkonnakaitse arengusuunad ja prioriteetsed eesmärgid uues poliitilises ja majandusolukorras ning põhiülesanded aastani 2000 ja 2010. Keskkonnastrateegia lähtub Eesti keskkonnakaitse ajalooliselt väljakujunenud põhieesmärgist: tagada inimesi rahuldav tervislik keskkond ja majanduse arendamiseks vajalikud ressursid loodust oluliselt kahjustamata, maastike ja elustiku mitmekesisust säilitades ning majanduse arengutaset arvestades.

Ka teised strateegiad, sh ka Riigikogus I lugemisel olnud ja heakskiidu pälvinud raamstrateegia "Säästev Eesti 21" on strateegia, kus on keskkonnakaitselised eesmärgid, sh eraldi ka turvas taastuva loodusvarana ning selle kasutamise põhiprintsiibid eraldi käsitletud.

Keskkonnaministeeriumi poolt on valminud eelnõu "Eesti keskkonnastrateegia aastani 2010" uuendatud redaktsioonis, mis on esitatud ministeeriumitele kooskõlastamiseks. Kavandatav koostamisel olev keskkonnastrateegia hakkab käsitlema turbavaru ja soode rekultiveerimist eraldi ja näeb ette kehtestada eraldi meetmed soode rekultiveerimiseks ning kaitseks. Keskkonnategevuskava koostamine algab 2006 märtsis ja peaks valmima oktoobris 2006, kuhu kindlasti soode kaitse ja turba kasutamise eesmärgid saavad sisse lülitatud.

Nagu eespool viidatud ei ole vajalik ühtlustada Majandus-ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt koostatud energiamajanduse arengustrateegiatega, kuna seal on käsitletud turvast kui energiaallikat, mitte kui loodusressurssi- vaatenurgad on erinevad mitte aga vastandlikud.

Seetõttu ei pea Teie poolt tehtud ettepanekuid lülitada eraldi tegevuskavva.

Pt 1 jätk

- ***Algatada Natura 2000 aladel (nii uutel kaitsealadel, hoiualadel kui ajutise kaitse all olevatel aladel) asuvate turbamaardlate viimine passiivsesse varusse.***

Passiivsesse varusse arvamine on vajalik selleks, et tagada loodusväärtuslike soode kaitse ja vältida kaevandamist Natura 2000 aladel.

Natura alasid tuleb loomulikult käsitleda kui alasid, kus kaevandada ei tohi.

Turbamaardalate viimine passiivsesse varusse Natura 2000 aladel on protseduuriliselt mahukas ja suurt täpsust nõudev tegevus. Käesoleval ajal viiakse läbi Natura aladel kaitse-eeskirjade koostamist ning täpsustatakse õiguslikku režiimi, alles seejärel on võimalik alustada passiivsesse varudesse kandmise menetlust. Lülitame Teie ettepanekud tegevuskavasse 2008-2009.

Pt 1 jätk

- ***Töötada välja turba kaevandamisõiguse maksustamise põhimõtted. Selleks:***
    - ***korraldada uuringud turba kaevandamise õiguse maksustamise mõju ja laekuva tulu kasutamise otstarbekuse analüüsimiseks, arvestades sealjuures ka teisi makse, turba kasutuse väliskulusid jms.***
    - ***algatada vajaduse korral kaevandamisõiguse tasu määra ja maksustamisest laekuva tulu jaotumise (riigi ja kohalike omavalitsuste vahel) muutmine.***

Turba kaevandamise õiguse tasu mõju analüüs ja uute maksustamisaluste väljatöötamine on vajalik selleks, et kehtestada optimaalsed tasumäärad, võttes arvesse kaevandamise mõju keskkonnale, majandusele ja sotsiaalsfäärile.

Nimetatud tähelepanekutega on arvestatud juba keskkonnatasude seaduse eelnõus, milles on tasude suurust analüüsitud lähtudes maavara defitsiidist, nõudlusest, varudest, kvaliteedist, riigi poolt uuringutele, kaardistamisele jm töödele kulutatud ressurssidest. Kui me oleme saanud teaduslikke uurimistööde alusel täiendavaid andmeid turbavarude osas, siis vaadatakse üle ka turba kasutusmäärad.

<u>Pt 2 Keskkonnamõju ja vee erikasutus</u>

Ettepanekud keskkonnaministrile (kontrolliaruande eelnõu lk 29):

- ***Turba mehhaniseeritud kaevandamise puhul nõuda keskkonnamõju hindamist kõigi uute turba kaevandamislubade väljaandmisel, sõltumata mäeeraldise pindalast. Algatada vastavate muudatuste tegemine keskkonnamõjuhindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusesse.***

Keskkonnamõju hindamine kõigi uute turba kaevandamislubade väljaandmisel aitab rakendada abinõusid kaevandamise keskkonnamõju vähendamiseks ja välistada kaevandamise alustamist selleks mitte sobivates väikesoodes.

Kaalume seadusesse muudatuste sisseviimist.

Pt 2 jätk

- ***Koostada juhend turbatootmise keskkonnamõju hindamiseks, mis sobiks kasutamiseks nii loa väljaandjatele, keskkonnamõju hindavatele ekspertidele kui ettevõtjatele.***

Turbatootmise keskkonnamõju hindamise juhendi koostamine on vajalik selleks, et loa väljaandjatel oleks abimaterjal keskkonnamõju hindamise programmi koostamiseks ja valminud KMH aruande hindamiseks, et eksperdid arvestaksid KMH käigus kõiki olulisi turba kaevandamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid ja et ettevõtjad oskaksid kaevandamist planeerida ning vajaduse korral täiendavaid keskkonnaekspertiise tellida.

Koostamisel on üldine juhend KMH programmi ja aruande koostamiseks, sh ka KMH töödeks turbamaardlates(aladel). Loomulikult võib probleeme tekitanud valdkondade kohta üldistesse juhistesse ka eraldi peatüki pühendada. KMH programmi ja aruande juhendi koostamiseks esitatakse taotlus rahastamiseks SA KIK . Juhendi võimalik valmimine 2007.a.

Pt 2 jätk

- ***Nõuda vee erikasutuslube ja regulaarset veekvaliteedi seiramist kõigilt turbakaevandajatelt.***

Vee erikasutusnõuete seadmine ja veeseire korraldamine kõigil turbatootmisaladel on vajalik selleks, et vähendada turbakaevandamise põhjustatud veerežiimi muutust või –reostust ning jälgida regulaarselt looduslikesse vooluveekogudesse juhitava kuivendusvee kvaliteeti .

Veeseadus ei kohusta taotlema vee erikasutuslube turba kaevandamiseks. Vägivaldne on tõlgendada kuivenduskraavidesse ärajuhitavat vett heitveena (mis nõuab erikasutusluba), sest ta pole kasutusel kunagi olnud.

Turbakaevandamisel pole samuti enamasti tegemist põhjavee režiimi muutusega, vaid turba kuivendamisel on tegemist pinnasevee ärajuhtimisega mille tõttu tavaliselt põhjavee taset ei alandata (mis nõuab vee erikasutusluba).

Olete eelnõus (p 2.4 1 lõik) väitnud, et turba kaevandamisel kuivendamise käigus sisaldab väljajuhitav vesi saasteaineid, mis eeldaks vee erikasutusloa olemasolu. Kuid turbapuru olemasolu ei tekita saastamist selle tavapärases tähenduses, tegemist on loodusliku reostusega, mille muutused on väiksemad kui näiteks metskõdu poolt põhjustatud, mis sattub kuivenduskraavidesse vihmaperioodidel. Veeseadus ei kohusta maaparandusel (nt ühe kuivenduskraavi rajamisel) taotlema vee erikasutusluba, seetõttu on see põhjendamata ka turba kaevandamisel. Viimase puhul saab see nõue olla vaid erandina, kaalume Teie ettepanekut veeseaduse muudatuste tegemisel.

Pt 2 jätk

- ***Algatada maapõueseaduse § 34 "Kaevandamisloa andmisest keeldumine" muutmine, lisades loa andmisest keeldumise põhjuste hulka kaevandamisega kaasneva olulise***

keskkonnamõju.

Seaduses vastava muudatuse tegemine annab kaevandamisloa väljaandjale aluse keelduda kaevandamisega kaasneva olulise keskkonnamõju korral loa väljaandmisest, nagu see oli maapõueseaduse alusel võimalik ka kuni 31. märtsini 2005.

Arvestame ettepanekuga.

Pt 3 Kaevandamisload

Ettepanekud keskkonnaministrile (kontrolliaruande eelnõu lk 34):

- ***Algatada maapõueseaduse muutmine, millega antaks kaevandamisloa väljaandjale õigus muuta loa tingimusi, s.t taastataks kord, mis oli sätestatud kuni 31. märtsini 2005 kehtinud maapõueseaduses.***

Seaduslik alus loa tingimuste muutmiseks on vajalik selleks, et lisada ilma keskkonnamõju hindamiseta välja antud kaevandamislubadesse keskkonnatingimused ning vajaduse korral loa tingimusi korrigeerida sh keskkonnatingimusi ja maksimaalset aastatoodangut.

Uus maapõueseadus § 42 lõige 1 p.3 sätestab, et on võimalik ka kaevandamisluba muuta, kui loaga lubatud tegevusest on põhjustatud keskkonna olulisi kahjulikke muutusi. Meie arvates tagab see Teie ettepaneku täitmise. Kõikide kaevandamislubade tingimuste muutmine ei ole igal juhul otstarbekas ning siin tuleb kindlasti arvestada ka loa omaja õigusi ja vabadusi.

Olenemata sellest, kas kaevandamisloas on keskkonnatingimused sisse kirjutatud või mitte, kohustub loa omaja täitma kõiki keskkonnanõudeid, mis on õigusaktidega kehtestatud (sh ka näiteks Euroopa Komisjoni määruste, mis on otsekohalduvad ja teatud juhtudel ka direktiivide nõudeid) ja kannab ka sellest tulenevat vastutust. Kõiki seadustes toodud keskkonnatingimusi polegi võimalik ja otstarbekas loas dubleerida.

Küll aga nendime, et lubade ülevaatamine peale eelpoolnimetatud uuringu tulemuste selgumist ja jooksvalt on igal juhul vajalik.

Pt 3 jätk

- ***Seejärel tagada keskkonnatingimuste ja kaevandamisega rikutud maa korrastamise otstarbe sätestamine kõigis kaevandamislubades. Selleks***
  - ***täiendada kaevandamisloa vormi, lisades eraldi lahtri "Keskkonnatingimused";***
  - ***koostada ühtsed juhised kaevandamislubade menetlemiseks ja väljastamiseks ning korraldada keskkonnateenistustele vastavaid koolitusi.***
  - ***vaadata läbi kõigi kehtivate maavara kaevandamislubade keskkonnatingimused, ajakohastades ja täpsustades neid tingimusi vajaduse korral.***

Keskkonnatingimuste kajastamine kaevandamisloas on vajalik selleks, et vähendada turba kaevandamise keskkonnamõju ja parandada võimalust järelevalveks.

Kaevandamisloa vormis on ette nähtud lahter, mis kehtestab loas täiendavad tingimused. See võimaldab esitada kõik vajalikud eritingimused ja piirangud. Keskkonnatingimused on kaevandaja jaoks põhilised piirangud, mistõttu eraldi lahtri tegemine pole otstarbekas. Ka kaevandamisega rikutud korrastatava maa kasutamise otstarbe lahter on maavara kaevandamise loa vormis olemas.

Kaevandamislubade menetlemise protsessi reguleerib keskkonnaministri 6. mai 2005 määrus nr 36 „Maavara kaevandamisloa taotluse vorm, kaevandamisloa taotlusele, seletuskirjale ja graafilisele lisale esitatavad täpsustatud nõuded, kaevandamisloa andmise, muutmise ja ümberregistreerimise menetlustoimingute tähtajad ja kaevandamisloa vorm".

Lähema kuu aja jooksul valmib ka vastav teenusstandard.

Vastavad koolitused on kavas korraldada jooksvalt mitu korda aastas.

Kõikide turba kaevandamislubade ülevaatamine on kahtlemata vajalik, seda saame teostada paralleelselt uuringu tellimisega.

Pt 4 Rekultiveerimine

Ettepanekud keskkonnaministrile (kontrolliaruande eelnõu lk 39) :

- ***Algatada riigi maadel olevate turba kaevandamisega rikutud mahajäetud tootmisalade korrastamine, mida pole otstarbeks uuesti kaevandamisele võtta. Selleks:***
  - ***korraldada vajalikud uuringud mahajäetud turbakarjääride arvu, pindala, seisundi ja säilinud turbavaru hindamiseks***
  - ***seejärel otsustada, millised alad tuleb rekultiveerida ja millistel on otstarbekam majandustegevust jätkata (näiteks taasalustades kaevandamist või rajades alale marjaistanduse)***
  - ***anda korraldus töötada välja metoodika turba kaevandamisega rikutud maa korrastamiseks***
  - ***anda korraldus töötada välja investeeringute kava mahajäetud turbatootmisalade korrastamiseks.***

Mahajäetud turbatootmisalade rekultiveerimine peatab mahajäetud aladelt pärineva keskkonnareostuse ning väldib tuleohtu.

Mahajäetud turbakarjääride revisjon on juba töös, riigihange "Geoloogilised uurimistööd" korraldatud. Tegemist oli komplekshankega, mis sisaldas ka turbamaardlate revisjoni. Töid teostab OÜ Eesti Geoloogiakeskus. Töö valmimise orienteeruv aeg 2006.

Peale eelnimetatud riigihanke läbiviimist saame anda hinnangud rekultiveerimise vajaduste kohta, mistõttu mahajäetud turba maa-alade korrastamise võimalikku tegevuskava pole võimalik siinkohal planeerida. Ka nõuab selliste tegevuste teostamine mahukaid lisaressursse, mida saame planeerida riigieelarves.

Pt 4 jätk

- ***Suunata turba kaevandamine mahajäetud ammendamata tootmisaladele, lõpetades selleks seni kaevandamata soodele või soode osadele uute kaevandamislubade väljastamise kuni aastani 2025, vastavalt kütuse ja energiamajanduse pikaajalises riiklikus arengukavas seatud eesmärkidele. Arengukava eesmärkide elluviimiseks algatada vajalikud muudatused õigusaktides sh maapõueseaduses.***

- ***Lubade väljastamise lõpetamine seni kaevandamata soode või soode osadele aitab tagada turba jätkusuutlikku kasutamist ja väärtuslike soode säilimist. Samuti lõpetab jääkvaruga alade taaskasutusse suunamine turbaressursi raiskamise ja loob võimaluse nende väljade korrastamiseks pärast kaevandamise lõpetamist.***

- ***Töötada välja rahastamisskeem rekultiveerimiskulude katmiseks juhul, kui ettevõte muutub maksujõuetuks, näiteks luues selleks riikliku tagatisraha fondi või allfondi mõne olemasoleva finantsinstitutsiooni juurde või nõudes ettevõttelt tagatist rekultiveerimiseks vajaliku raha olemasolu kohta kaevandamisloa väljaandmisel.***

- ***Sellise rahastamisskeemi loomine aitab vähendada riigil tulevikus turbatootmisettevõtete võimaliku pankrotiga tekkida võivaid kulutusi.***

Leiame, et Riigikontrollil ei ole esitatud kaalukaid põhjendusi, et vajalik on lõpetada seni kaevandamata soodele või soode osadele uute kaevandamislubade väljastamine kuni aastani 2025. Suure tõenäosusega on küll võimalik ja vajalik need tööd teostada, aga selline otsus peab olema motiveeritud ning kaalutletud ning põhinema teaduslikel uuringutel.

Arvestada tuleb ka kaevandamislubade väljaandmise lõpetamisega kaasnevat mõju tööhõivele, mis võib kaasa tuua regionaalsed ja sotsiaalsed tagajärjed.

Kaalume Teie ettepanekute rakendamist riigieelarve planeerimisel.

Esitame lisas tegevuskava koos tähtaegade ja vastutajatega, milliste rakendamist peame käesoleval ajal vajalikuks ja võimalikuks.

Lugupidamisega

Villu Reiljan
Minister

Lisa 5-l lehel

Ene Kadastik 62 62 980
Tiina Mitt 62 62 885

KESKKONNAMINISTEERIUMI TEGEVUSKAVA

TURBAVARUDE SÄÄSTLIKU KASUTAMISE KORRALDAMISEKS

Jrk nr	**Riigikontrolli ettepanekud keskkonnaministrile**	**Keskkonnaministeeriumi tegevused**	**Täitmise tähtaeg**	**Vastutaja**
1	**Turba jätkusuutliku kasutamise tagamine**	1. Summade planeerimine eelarves 2. Riigihanke lähteülesande väljatöötamine, riigihanke algatamine 3. Teadusuuringu tellimine Eesti turbavarude väljaselgitamiseks . 4. Turbavarude säästliku kasutamise tegevuste ülevaatamine - kasutusmäärad, kriitiline varu, tegelik juurdekasv. 5. Õigusaktides muudatuste tegemine (maapõueseadus ja keskkonnatasude seadus), 6. Kaevandamislubade ülevaatamine ja vajadusel muutmine	Lülitame tegevused 2006a tööplaani Jooksvalt ja peale uuringu valmimist	Keskkonnak orralduse asekantsler
2	***Töötada välja turba kaevandamisõiguse maksustamise põhimõtted***	Peale eelnimetatud uuringu valmimist üle vaadata turba kasutamise maksustamispõhimõtted		Keskkonnak orralduse asekantsler
3	***Pt 2 Turba mehhaniseeritud kaevandamise puhul nõuda keskkonnamõju hindamist kõigi uute turba kaevandamislubade väljaandmisel, sõltumata mäeeraldise pindalast. Algatada vastavate muudatuste tegemine keskkonnamõjuhindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusesse.*** Keskkonnamõju hindamine kõigi uute turba kaevandamislubade väljaandmisel aitab rakendada abinõusid kaevandamise keskkonnamõju vähendamiseks ja välistada kaevandamise alustamist selleks mitte sobivates väikesoodes.	Kaaluda nimetatud nõude lisamist maapõueseaduse ja keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusesse	2007	Keskkonnak orralduse asekantsler

4	***-Koostada juhend turbatootmise keskkonnamõju hindamiseks, mis sobiks kasutamiseks nii loa väljaandjatele, keskkonnamõju hindavatele ekspertidele kui ettevõtjatele.*** ***Turbatootmise keskkonnamõju hindamise juhendi koostamine on vajalik selleks, et loa väljaandjatel oleks abimaterjal keskkonnamõju hindamise programmi koostamiseks ja valminud KMH aruande hindamiseks, et eksperdid arvestaksid KMH käigus kõiki olulisi turba kaevandamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid ja et ettevõtjad oskaksid kaevandamist planeerida ning vajaduse korral täiendavaid keskkonnaekspertiise tellida***	1. Taotleda rahastamist SA KIK-lt KMH üldise juhendi koostamiseks, 2. Töötada välja juhendi eraldi osa turbatootmise jaoks	2007	Keskkonnak orralduse asekantsler

5	***Nõuda vee erikasutuslube ja regulaarset veekvaliteedi seiramist kõigilt turbakaevandajatelt.*** ***Vee erikasutusnõuete seadmine ja veeseire korraldamine kõigil turbatootmisaladel on vajalik selleks, et vähendada turbakaevandamise põhjustatud veerežiimi muutust või – reostust ning jälgida regulaarselt looduslikesse vooluveekogudesse juhitava kuivendusvee kvaliteeti***	1. Viia läbi analüüs nõude otstarbekuse väljaselgitamiseks. 2. Analüüsi tulemusena valmistada ette eelnõu veeseaduse muutmiseks.	2007	Keskkonnak orralduse asekantsler
6	***Algatada maapõueseaduse § 34 "Kaevandamisloa andmisest keeldumine" muutmine, lisades loa andmisest keeldumise põhjuste hulka kaevandamisega kaasneva olulise keskkonnamõju*** ***Seaduses vastava muudatuse tegemine annab kaevandamisloa väljaandjale aluse keelduda kaevandamisega kaasneva olulise keskkonnamõju korral loa väljaandmisest, nagu see oli maapõueseaduse alusel võimalik ka kuni 31. märtsini 2005.***	Valmistada ette maapõueseaduse § 34 muutmise eelnõu	2007	Keskkonnak orralduse asekantsler

7	***Seejärel tagada keskkonnatingimuste ja kaevandamisega rikutud maa korrastamise otstarbe sätestamine kõigis kaevandamislubades. Selleks*** ○ ***täiendada kaevandamisloa vormi, lisades eraldi lahtri "Keskkonnatingimused";*** ○ ***koostada ühtsed juhised kaevandamislubade menetlemiseks ja väljastamiseks ning korraldada keskkonnateenistustele vastavaid koolitusi.*** ○ ***vaadata läbi kõigi kehtivate maavara kaevandamislubade keskkonnatingimused, ajakohastades ja täpsustades neid tingimusi vajaduse korral.*** ***Keskkonnatingimuste kajastamine kaevandamisloas on vajalik selleks, et vähendada turba kaevandamise keskkonnamõju ja parandada võimalust järelevalveks.***	Analüüsida kaevandamislubades keskkonnatingimuste reguleeritust ning vajadusel kehtestada vastav regulatsioon maapõueseaduses	2006	Keskkonnak orralduse asekantsler
8	***Pt 4 Algatada riigi maadel olevate turba kaevandamisega rikutud mahajäetud tootmisalade korrastamine, mida pole otstarbeks uuesti kaevandamisele võtta. Selleks:*** ○ ***korraldada vajalikud uuringud mahajäetud turbakarjääride arvu, pindala, seisundi ja säilinud turbavaru hindamiseks*** ○ ***seejärel otsustada, millised alad tuleb rekultiveerida ja millistel on otstarbekam majandustegevust jätkata (näiteks taasalustades kaevandamist või rajades alale marjaistanduse)*** ○ ***anda korraldus töötada välja metoodika turba kaevandamisega rikutud maa korrastamiseks*** ○ ***anda korraldus töötada välja investeeringute kava mahajäetud turbatootmisalade korrastamiseks.***	1. Läbiviidud riigihanke "Geoloogilised uurimistööd" teostatud turbamaardlate revisjoni andmete tulemusel tellida uuringud rekultiveerimistööde suunamiseks 2. Tellida töö metoodika väljatöötamiseks 3. Koostada investeeringute kava mahajäetud turbatootmisalade korrastamiseks nõuab lisaressursse nõuab lisaressursse	2005 aprill vastavalt 2006.a. tööplaanile	Keskkonnak orralduse asekantsler

	• *Suunata turba kaevandamine mahajäetud ammendamata tootmisaladele, lõpetades selleks seni kaevandamata soodele või soode osadele uute kaevandamislubade väljastamise kuni aastani 2025, vastavalt kütuse ja energiamajanduse pikaajalises riiklikus arengukavas seatud eesmärkidele. Arengukava eesmärkide elluviimiseks algatada vajalikud muudatused õigusaktides sh maapõueseaduses.* • *Lubade väljastamise lõpetamine seni kaevandamata soode või soode osadele aitab tagada turba jätkusuutlikku kasutamist ja väärtuslike soode säilimist. Samuti lõpetab jääkvaruga alade taaskasutusse suunamine turbaressursi raiskamise ja loob võimaluse nende väljade korrastamiseks pärast kaevandamise kaevandamise lõpetamist.* • *Töötada välja rahastamisskeem rekultiveerimiskulude katmiseks juhul, kui ettevõte muutub maksujõuetuks, näiteks luues selleks riikliku tagatisraha fondi või allfondi mõne olemasoleva finantsinstitutsiooni juurde või nõudes ettevõttelt tagatist rekultiveerimiseks vajaliku raha olemasolu kohta kaevandamisloa väljaandmisel.*		2010 2010	